

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročnino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravništvo v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Frančiškanska ul. 6/1. Vse pošiljatve je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštnine. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 312.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Stanovsko političko glasilo UJU. - Poverjeništvo Ljubljana

Izhaja vsak četrtrek. Naročnina znaša za neorganizirane 60 Din, za inozem. 80 Din. Posamezna šte. 1.50 Din. Članstvo „Pov. UJU — Ljubljana“ ima članarino že plačano naročnino za list. Za oglase in reklamne novice vseh vrst je plačati po Din 2.50 od petič vrste. Inzeratni davek posebej. Pošt. ček. ur. 11.197.

Blagor njim, ki trpe preganjanje ...

Cedeč se svobodoljubja, velikodušnosti in obljub je stopila italijanska vojska ob koncu svetovne vojne na naša tla v Primorju. Sveto je prisegala, kako bo ščitila vse naše pravice. Slovesno je jamčila, da se bomo mogli gospodarsko in kulturno nemoteno razvijati, tako, kakor se nismo še nikoli. Da bo nimbus italijanskega svobodoljubja še sijajnejši, se je z najvišjo besedo potrdilo vse velikodušne namene srečnih osvoboditeljev.

Romana fides! Drugo za drugo je Rim pogazil svojo obljubo. Zvest svoji barbarški preteklosti je ostal dosleden v svoji neveri. Namesto obljub je izpod nasilniške toge potegnil bič, kakor hitro je čutil, da mu je slovansko ljudstvo izročeno na milost in nemilost. Ne religija, ne jezik, ne običaji, ne premoženje, ne življenje samo ni več varno pred roko despota.

Koliko varljivih, sladkih besed je čulo slovansko ljudstvo v onih letih, ko slovansko ozemlje še ni spadalo pravno pod italijansko državno suverenost! Koliko laskanja, prijaznosti je bilo deležno, da bi osvajačju pomagalo zatreti v slovanskem ljudstvu narodno zavest in težnjo za neodvisnost! Kakor hitro pa so kocke padle, je padla tudi krinka. Sladkim obljubam je sledilo preganjanje, kakršnega slovanski učitelj ni doživel, odkar obstoja obča osnovna šola na Slovenskem. Premeščanja, odstavljanja, grožnje, dejanski napadi, pretepanje, vplomi v stanovanja ob belem dnevu in v ponočnih urah, vklepanje v železja in zapori, ničevi procesi, da, celo ekrazitni napad na rodbino, vse to se je vsulo na učiteljstvo v Primorju samo zato, ker je bilo naše krvi in ni uklonilo tilnika v sramotni jarem, ker se ni moglo prodati potomcem Sule in Marinskega.

Romana fides! Vsa zlodejstva, vse preganjanje, vse neronstvo sredi Evrope v dvajsetem stoletju ni strlo peščice slovanskega učiteljstva, ki je decimirano in do tal poniževano preživevalo v Primorju povenjen fašistovski reakcije. Liktorska sekira tudi tej peščici ljudi, ki so vse pretrpeli, kar more človek prenesti, ne prizanaša. Fašizem terja, da gredo še ti zadnji nesrečneži do vrha svoje težke Kalvarije. Česar ni bila zmožna vsa germanska krutost, to zmore fašistovska reakcija nad našim človekom. Izmučenega, zasledovanega, gospodarsko šibkega učitelja hoče danes moralno ubiti, ker ga ni mogla drugače zlomiti. Petdeset ljudi je odtrgal danes fašizem od dragih svojcev, od slovanske dece in od slovanske zemlje ter jih je vrgel na drugi konec države v nepristopne, divje Abruce in v pusta gorovja piemontskih Alp, v sredo med ljudmi, ki jih niti Italijan sam ne more razumeti. Kako naj tam živijo, kako naj tam delajo, kaj naj prestajajo med tučji, to so vprašanja, ki jih zna rešiti samo današnja Italija. Eno pa je gotovo. Ti ljudje so deportirani in življenja deportiranih so poceni. Tudi železničarji so morali isto pot, toda o njih vemo, da je že cele rodbine uničila malarija. Ker se učiteljstvo ni hotelo prodati za južne srebrnike, da bi vršilo janičarske posle med našim ljudstvom, mora danes v preganjanje, iz katerega se morda nikdar ne vrne, ako bo izročeno na milost in nemilost ljudem, ki hočejo njih pogin.

Kako je našemu učiteljstvu težko v preganjanju, si je komaj misliti. Na stotine kilometrov daleč drug od drugega so razsejani po tuji zemlji. Črna zloba jih je nalašč tako razsejala, da se ne bodo mesece in mesece mogli videti, da ne bodo mogli spregovoriti besede z ljubim človekom v svojem jeziku. Ako plačujejo naši ljudje v Italiji težak davek sinovom večnega Rima, plačujejo naši učitelji najtežjega. Zato ne more veljati zanje ono, kar se je povdarjalo prav v dneh njih bridkega slovesa po slovanskem časopisju v deželi črne reakcije. V preizkušnji smo — tako se je pisalo — in naš narod mora preizkušnjo prestati! Če pride na nas še težji čas, moramo ga prenesti! Hočemo živeti tudi v najhujših razmerah, zato pokažimo, da nas nič ne zlomi!

Tako se je pisalo. O, ko bi ne bile besede mnogo cenejše in lažje kot so breme na! Ali bo res imelo naše ljudstvo v Italiji kličekaj od teh žrtev, ki jih je prevzelo molče in brez ugovora ono naše učiteljstvo, ki so ga odtrgali od rojstne zemlje, od rodbin in ga pognali v Piemont, v Abruce? Ali ne bo s tem naš rod samo obogatel za novo trpičenje, ki bo morda sčasoma obrodilo sad, ki pa ne bo v nikakem razmerju z muko poedinih pregnancev? Tolažili so te jetnike v vojni, ki jo vodi fašizem proti slovanskemu življu v Primorju, naj gredo v sužnost, da se bodo lahko vrnili med svoje ljudstvo tedaj, ko se bo zrušil sedanji reakcionarni režim zemlje cvetočih oranž. Kaj pa, če se fašizem še leta in leta ne zlomi? Ali naj

naše učiteljstvo živo trohni v grobu? Ali naj trpi poleg črnega terorja tudi bedo med tujimi ljudmi?

Kdor zahteva od teh nesrečnih naših bratov in sester, ki morajo služiti sebi in svojim rodbinam grenak kruh pod bičem barbarov, naj vztraja v pregnanstvu, zahteva nemogoče. Njih žrtve so pretežke. Kdor jim jih hoče nalagati, naj ve, da je tukaj meja. Vsi, ki prenašajo danes jarem sredi Italije, žive v gospodarskih razmerah, ki niso vzdržljive. Kdor zahteva tolike žrtve od njih, je dolžan pomagati jim, da ne bodo stradali.

Ne vemo, če se je mislilo na to. Prepričani smo, da se za žrtvovane ljudi ni storilo nič, ker gre denar prej na vse strani kot pa tja, kjer je sila nalagati. Ta pomoč je prvo in najnujnejše, kar je treba ukreniti za nesrečneže. Drugo, kar mora storiti jugoslovanska javnost, pa je, da se našim učiteljem, ki jih je vrgla zloba divjega italijanskega šovinizma daleč v črne province, zagigura obstanek takoj, ko jim ne bo več mogoče vztrajati na sedanjih mestih. Nihče naj se ne obremeni s krivdo, da so bili naši ljudje izročeni poginu in propasti. Ako jih je fašizem obsodil v smrt, jih mora jugoslovanska javnost rešiti. Ako jim v Italiji ne bo več obstanka, tedaj morajo dobiti pri nas zas

vetje, če je še kje kaj narodne zavesti, če je še kje le trohica sočutja do trpečega človeka.

To je danes naše nacionalno vprašanje. Skrbeli bomo, da ne bo izginito z dnevnega reda. Sklep ministrskega sveta z dne 28. aprila t. l. je sicer preganjanemu slovanskemu učitelju zaprl vrata v Jugoslavijo, a to nas ne bo oviralo, da jih ne bi spet odprli. Ona peščica tam doli izkruvaveva brez cilja, njena žrtev je danes že nesmiselna. Kakor koli je bil nastal sklep, da se večini teh pregnancev ne da mesto pri nas, ne moremo ga odobravati, ako vidimo, kaj se godi v Italiji z našo krvjo. Dokler je naše učiteljstvo delalo med našimi ljudmi, dotlej je še upravičeno stališče, da se ne umika, četudi je na fronti, morda prav zato ne, ker je na fronti. Toda tega, da se učiteljstvo prežene v notranjost Italije, med tuj življenj, tega ministrski svet ni predvideval, zato tudi ne more veljati njegov sklep za vse, ki so bili pregnani iz rodni tal.

Za te naše ljudi dvigamo danes svoj glas. Za te mrtve ljudi zahtevamo rešitve. Njih žrtve so pretežke in so odveč. Ako jim ne daste pomoči, o poklicani, v imenu naroda, dajte jim jo v imenu človekoljubja! Kri so naše krvi, zato jih ne zavrnite ne izročajte jih tistim, ki jih hočejo udušiti! I. S.

Razvoj dogodkov za sporazum hrvatskega učiteljstva in strnitev v eno stanovsko fronto.

Glasovi časopisja z ene in druge strani. — Med učiteljstvom izven UJU sta dve struji v pogledu sporazuma. — Veliko vlogo v sporu hrvatskega učiteljstva je tvorila lastninska pravica do Učiteljskega konvikta in Učiteljskega doma. — Temelj nesporazumljenj je bila forma organizacije: Zveza Savezov ali Udruženje? — Obnovitev SHUD. — Važen preokret za zblizanje hrvatskega učiteljstva v enotno stanovsko organizacijo.

Prvo pobudo za večje gibanje med hrvatskim učiteljstvom, ki je izven UJU, je dal lep članek v »Hrvatskem Učitelju«, ki ga ureja voditelj zmerne struje učiteljstva izven UJU tov. Nemet, bivši podpredsednik SHUD, pod naslovom »Beseda o pravem času«, ki se glasi:

Do l. 1921. je imelo učiteljstvo Hrvatske in Slavonije enotno stanovsko organizacijo, ki je bila nepremagljiva skala bratske sloge, moči in ljubezni, a v borbi za stanovske, pravne in materijalne pravice srčna kot lev.

Leta 1921. se je razdelilo učiteljstvo v dva tabora. Do cepitve je prišlo radi nesoglasja glede potov, ki so vodila k istemu cilju — bratski vzajemnosti vsega učiteljstva naše države.

Vsak od prizadetih taborov je trdil, da je njegova pot najkrajša in najboljša.

In radi teh potov — do tedaj bratje — so postali hudi nasprotniki, a še več — eni proti drugim — borci na življenje in smrt.

Z bolejšjo se spominjam na to borbo.

Koliko življenske energije je porabljeno v njej; koliko uničenih eksistenc; koliko razdrtih domačih ognjišč; koliko prelitih solz; koliko storjenih krivic? — vsemu temu se ne more dognati števila.

Ali je vse to storjeno radi različnosti teh potov?

Nikakor ne!

Temu je edini in glavni vzrok ta, ker je v učiteljskih vrstah zavladalo sovraštvo in maščevalnost.

Ti dve lastnosti sta zastrle posameznikom vid, okamenile srce in popolnoma idejna borba se je spremenila v osebno, strankarsko politično borbo. Brat je postal zver napram bratu in mu grenil življenje z bridkostjo in tugo.

Danes je temu drugače, izgleda kot bi se svetlikali novi dnevi.

Bratje sovraštva in maščevalnosti postajajo pametnejši. Zmordilo jih je načelo: Danes meni, jutri tebi!

In tako mora biti. Dobra stvar ne pride nikoli prepozno.

Življenje je šola, a vsaka šola nekaj stane.

Ta nespametna borba je glavni razlog mnogih, ne samo osebnih, temveč tudi stanovskih in šolsko prosvetnih neuspehov, ki nam kličejo: »Pametni bodite in združite se!»

V borbi za življenje se družijo tudi živali. Mravlja je majhna žival. Sama ne pomeni ničesar, ampak kadar se jih združi na tisoče in se zagrižejo v meso kake živali, tedaj so močne in izgledajo žival do kosti. Tudi mi smo kot mravlje. Vsak zase — ali razdeljeni v skupine ne premoremo dosti, ampak združeni smo vredni mnogo in tudi zmoremo mnogo.

Oživimo zopet nekdanje stanovsko edinstvo, bratstvo in ljubezen na rodni zemlji.

Ne zmerjamo in ne preganjamo se več! Ne ulivajmo olja sovraštva na sveto nam stanovsko ognjišče!

»Zalivite naj se pišejo v pesek, a dobra dela v trden kamen,« tako učimo druge, delajmo tudi sami v tem duhu.

Kar je bilo je minilo!

Borba za procvit in napredek naše organizacije in naših stanovskih interesov mora stati nad vsem, a v prvi vrsti nad osebnimi simpatijami ali antipatijami.

Kdor pa tega ne more, ali neče razumeti, naj vsaj ne ovira onih, ki imajo za to smisel, voljo in ljubav.

Spoštujmo tudi politično prepričanje svojega brata, a to naj bo prepričanje po edincina, a nikakor ne prepričanje našega stanu.

Za politično strankarstvo ni prostora v naši organizaciji. Predobro smo preizkusili njegovo razdiralno delovanje.

V tem naj nam bodo novinarji za vzgled. Oni so politični pripadniki vseh strank, ko se pa gre za njihove interese, so vsi eno — novinarji in nič drugega. Da bi se mogli uspešneje boriti za svoje interese, so se združili v en tabor »Udruženje jugoslovanskih novinarov«.

V naši državi je vsega okoli 15.000 učiteljev(ic). Podajmo si bratsko roko in krepko si jih stisnimo.

Danes so resni časi. Pripravlja se šolski zakon, spreminja se osnova, pa naj se to ne dela za nas — brez nas ali morda proti nam.

Bodimo eno, ko smo v resnici eno — bodimo samo učitelji, kot so novinarji samo novinarji v borbi za svoje pravice.

Volk ni volku — volk, pa zakaj naj bi to bil brat — bratu ali sestri?

Razmišljajmo bratje in sestre o tem in skušajmo najti pot, po kateri bi se najčastnejše prišlo do bratske vzajemnosti.

Vsakdo, ki ima zato voljo in ljubezen, naj odkrito pove svoje mišljenje, brez vsake opreznosti in strahu. Priobčili bomo to njegovim mišljenjem v našem glasilu, z njegovim podpisom ali brez njega — kakor on sam to odredi. O tem mišljenju se bode tudi debatiralo, ako bode to potrebno.

Če se pa oglašijo vsi, ki želijo pisati v tem smislu, se bo izbralo iz vsega najboljši in izdalo direktive za delegate, ki bodo vodili razgovore v njihovom duhu po onem: Nič za nas — brez nas, Vox populi — vox Dei!

Z naše strani se ne bo n' hče vsiljeval, le pokazati hočemo kaj in koliko se je v tem smislu naredilo od leta 1921.

Uklonimo se, ampak brez vsakega nadmodrovanja in osebnega izzivanja, ker med brati ne sme biti zmagovalcev in premagancev.

Ta članek je vzbudil mnogo pozornosti in pričelo se je novo gibanje med hrvatskim učiteljstvom.

Posledica tega je bilo zborovanje učiteljski izven UJU, o katerem poročā »Hrvatski Učitelj« sledeče:

Od leta 1921. je vladal pri predstavnstvu »Saveza« popoln zastoj. Hrvatsko učiteljstvo, ki je ločeno od UJU, je bilo od tega časa takorekoč popolnoma izločeno od sodelovanja pri šolskih in stanovskih vprašanjih — to pa največ radi nedelavnosti predsednika, ki je v svoji osebi koncentriral vse funkcije »Saveza« in v zadnjem času na vprašanje članstva, kaj je »Savez« delal, izjavljaj javno: »Ja sam bio Savez.«

V zadnjem času se je članstvo tega naveličalo in pojavila se je močna grupa pod vodstvom podpredsednika Nemetja, ki deluje za pristop »Saveza« v UJU. Ti so ponovno razvili zastavo nepozabnega voditelja Iv. Filipovića in so odločili — podati roko v pomirjenje ter odpustiti in pozabiti vse kar se odpusti in pozabiti more in sme.

Dne 18. marca 1927 je bila sklicana konferenca »Saveza« za Zagreb in okolice, ki je odločila pozvati predsednika Tomasića, da skliče najkasneje do 14. aprila skupščino »Saveza«, a odgovor naj pošlje gosp. Nemetu, podpredsedniku »Saveza« do 31. marca. Ako ne dobi do določenega časa odgovora, je pozvan podpredsednik, da on skliče skupščino.

Ker ni predsednik Tomasić poslal do 31. marca 1927 nikakega odgovora, je sklicel podpredsednik Nemet skupščino »Saveza« hrv. učit. društev« za 14. aprila 1927 s sledečim dnevnim redom:

1. Delo »Saveza« od leta 1921. do danes.
2. Sporazum učiteljstva Kraljevine SHS.
3. Pitanje imovine »Saveza«.
4. Slučajnosti.

Na skupščini je bilo zastopanih 22 društev s 67 delegati.

Pred začetkom skupščine se je vršila predkonferenca, na kateri se je razpravljalo o delovanju predsednika ter o delovanju grupe, ki propagira sporazum z UJU. Na koncu debate je nekdo predlagal, naj se izglasuje predsedniku Tomasiću zaupnica, a predlog je bil po dolgi debati odklonjen.

Pri prvi točki dnevnega reda je gosp. Fran Pilek ostro kritiziral nedelavnost predsednikovo, očital mu, da je dve leti pisal o borbi za imovino »Saveza« v l. 1921., a v tej borbi — na delegatski skupščini ni spregovoril niti besede; zakrivil je razpad »Saveza«, ki je štel 3000 članov, a sedaj sami ne vedo koliko jih jim je še ostalo; konstatira, da predsednik ni in ne sme biti »Savez«.

Pri drugi točki dnevnega reda se razvije živahna debata. Potreba vstopa v UJU postaja vedno večja in nujnejša. Ne sme se dovoliti, da se v narodni prosveti ukrepa karkoli brez hrvatskega učiteljstva, kakor se je to dosedaj dogajalo. Stavijo se predlogi kakšna naj bo nova organizacija učiteljstva po pristopu »Saveza« v UJU. — Končno je bila prečitana resolucija, ki se glasi:

Delegati hrv. učit. društev, zbrani dne 14. aprila 1927 na konferenci v Zagrebu sprejemajo sledečo resolucijo:

1. Izjavljajo se za delovanje v smislu sporazuma vsega učiteljstva SHS.
2. O sporazumu se ne more odločiti vse do tedaj, dokler se ne ukine policijska zabrana delovanja »Saveza« in vrne lastnina SHUD.

3. Sporazum bodo sklepali v imenu hrv. učiteljstva delegati, ki bodo izvoljeni na prvi glavni skupščini »Saveza« po ukinitvi zabrane.

4. Na taki skupščini SHUD nima pravic nobeden član, ki do danes 14. aprila ni član »Saveza«.

5. Vsak drug način sporazumevanja se od hrvatskih učiteljskih društev najodločneje odklanja.

Resolucija je sicer bila sprejeta molče, pa je brezpredmetna, ker je izjavil predsednik v začetku konference, da je sklicanje konference nelegalno in ravno tako so vsi njeni sklepi nelegalni. Predsednik Tomasić pa je izjavil, da bo privatno obvestil predsednika UJU o teh točkah.

Tretja točka odpade, kajti referent ni hotel podati poročila, ker je bila vnešena v resolucijo točka o imovini SHUD predno je on podal svoj referat.

Važno točko pogajanj in spora tvori gospodarsko vprašanje glede imovine »Saveza«.

Nato je prinesla »Narodna Prosveta« neoficijalen članek predsednika Udruženja Petrovića, ki v njem slika potek dosedajnjega delovanja in sporazuma med UJU in Savezom Hrv. učit. društev takole:

Leta 1921. je sklenila večina na skupščini hrvatskega učiteljstva prestop v UJU. Del, ki je bil proti vstopu v UJU, je osnoval svoj S. H. U. D. z namenom, da prevzame Savezovo imovino. Med tem časom se je od strani UJU večkrat poskušalo najti